

АЛЬТЕРНАТИВНІ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ТА НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ РИЗИКІВ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

*О. М. ВІЛЕНЧУК, к. е. н., доцент,
докторант Житомирського національного агроекологічного університету*

Формування інноваційної моделі виробництва аграрної продукції потребує забезпечення відповідності між очікуваними доходами та ймовірними ризиками (природно-кліматичні, технологічні, антропогенні, соціально економічні, фінансові тощо), які становлять потенційну загрозу продовольчій безпеці країни. Адже однією з найризикогеніших галузей національної економіки безумовно вважається сільське господарство. Реалізація потенціалу аграрної сфери знаходиться у площині ефективного і раціонального використання земельних ресурсів.

У науковій літературі поняття землі інтерпретується як “висхідна матеріальна основа добробуту членів суспільства в силу своєї функції як головного засобу виробництва в сільському та лісовому господарствах (одночасно і предмета, і знаряддя праці); просторовий базис для розміщення продуктивних сил і розселення людей; основа для нормального відтворення усіх факторів економічного зростання – трудових, матеріально-технічних і природних” [1, с. 91]. Віддаючи належне ролі та значенню аграрному сектору при формуванні продовольчої безпеки країни постає завдання у дослідженні природи та причинах виникнення ризикогенного середовища, оцінювання можливостей нейтралізації ризиків щодо їх впливу на процес виробництва, переробки та споживання сільськогосподарської продукції.

Найбільшу загрозу для виробництва та переробки сільськогосподарської продукції безумовно становлять природно-кліматичні ризики, які спричиняють багато мільярдні збитки аграріям по всьому світі [2]. Звідси виникає потреба у використанні сучасних методів управління ризиками в аграрній сфері. У

міжнародній теорії та практиці протидії сільськогосподарським ризикам використовуються три альтернативні групи стратегії.

1. Стратегії, пов'язані з трансфером та розподілом ризиків з використанням страхових інструментів (страхування, мікрострахування, перестрахування);

2. Стратегії, пов'язані з трансфером та розподілом ризиків з використанням нестрахових інструментів (вертикальна інтеграція, диверсифікація, хеджування тощо);

3. Стратегія уникнення ризику суб'єктом господарювання (самострахування).

Альтернативність представлених стратегій полягає у наявності широкого вибору можливих варіантів протидії ризикам. Сучасні реалії здійснення підприємницької діяльності в аграрному секторі вимагають використання механізмів трансферу та розподілу ризиків між зацікавленими суб'єктами національної економіки. Такий розподіл ризиків сприяє формуванню консолідованої відповідальності та захисту фінансово-економічних інтересів аграріїв з іншими зацікавленими агентами ринкових відносин.

Серед страхових інструментів розподілу ризиків і відповідальності за можливі несприятливі наслідки для виробників сільськогосподарської продукції необхідно виділити такі як: страхування, мікрострахування та перестрахування. Домінанта страхових відносин полягає у тому, що страховик акумулюючи страхові премії страхувальників має фінансово-економічні можливості покривати ризики (відшкодувати збитки) окремим страхувальникам відповідно до вимог, передбачених договором страхування.

Сучасне інфраструктурне забезпечення страхового ринку передбачає урізноманітнення страхового інструментарію який використовується для протидії ризикам в аграрній сфері. Серед таких інструментів можна виділити мікрострахування, яке прийнято розглядати як вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів переважно осіб з низькими доходами в обмін

на низькі страхові премії за умов невеликих страхових сум, спрощеної системи страхування, високої частки страхових відшкодувань і невисокого прибутку страховика [3].

Поряд з страхуванням і мікрострахуванням постає необхідність у перестрахованні як форми забезпечення фінансової надійності і платоспроможності страховиків при виконанні ними взятих зобов'язань за договорами сільськогосподарського страхування. У даному контексті перестраховання доцільно розглядати як інструмент розподілу (перерозподілу) ризиків і відповідальності між страховиками з метою оптимізації їх портфелю страхових зобов'язань. Наявність широкого асортименту послуг з мікрострахування, страхування та перестраховання створює необхідні умови для забезпечення майнових інтересів аграріїв у страховому захисті, а також мінімізуються ризики для страховиків при відшкодуванні збитків страхувальникам за умов настання страхових подій.

Нестрахові інструменти трансферу застосовуються до ризиків які не можуть бути покриті страхуванням. Вплив даних інструментів в аграрній сфері спрямований на: розпорошення ризиків у просторі та в часі; здешевлення вартості управління ризиками у порівнянні з страхуванням; урізноманітнення варіантів формування доходів аграріїв; підвищення економічної й фінансової безпеки суб'єктів господарювання. Разом з цим, необхідно зазначити, що страхові інструменти мають ряд суттєвих переваг у порівнянні з іншими інструментами, які не вважаються страховими:

1) функціонування страхового механізму забезпечує процес формування та використання фінансових ресурсів страховика в інтересах страхувальників;

2) наявність страхового покриття у аграріїв розглядається як додаткова гарантія безпеки щодо відшкодування збитків (або їх частини) у разі виникнення страхової події;

3) використання аграріями страхових послуг значно покращує їх конкурентні позиції на ринку залучення капіталу;

4) цивілізаційні страхові відносини сприяють стабілізації процесу виробництва та доходів аграріїв.

Одним з найбільш вживаних інструментів утримання ризику на страховому ринку є самострахування. Суть даної стратегії полягає в тому, що виробники сільськогосподарської продукції самостійно формують страхові резерви на випадок настання непередбачувальних подій. Форма самострахування найбільш прийнятна для невеликих фермерських господарств. Потенційна реалізація інструмента самострахування можлива при формуванні відповідних обсягів фінансових ресурсів страхувальника.

Вибір тієї чи іншої стратегії управління ризиками в аграрній сфері залежить від фінансово-економічної спроможності виробників сільськогосподарської продукції, їхньої здатності своєчасно та ефективно протидіяти внутрішнім та зовнішнім небезпекам. Досвід країн з інноваційними моделями розвитку аграрного сектору (США, Канада, Китай, країни ЄС та ін.) засвідчують, що основним інструментом протидії ризикам є страхування. Для України з її одним з найбільших аграрних потенціалів серед країн європейського співтовариства страхування сільськогосподарських ризиків необхідно розглядати, як один з вагомих чинників у реалізації стратегії продовольчої безпеки в державі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Природно-ресурсна сфера України: проблеми сталого розвитку і трансформацій: монографія / Під заг. ред. чл.-кор. НАН України Б. М. Данилишина. – К.: ЗАТ “Нічлава”, 2006. – 704 с.
2. Світовий банк: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org/>.
3. Шірінян Л. В. Мікрострахування в Україні: бути чи не бути?: монографія / Л. В. Шірінян, А. С. Шірінян. – Черкаси, 2012. – 208 с.